

Милица А. Кандић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
ORCID 0000-0001-7586-2615

ПОЕТИКА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РОМАНУ *БУЈНО ЛЕТО* БАРБАРЕ КИНГСОЛВЕР²

Рад најпре има за циљ да укаже на поетику животне средине помоћу које се раскривају и други важни аспекти романа попут еколошких, затим поетике природе (кроз различите пејзаже), екофеминизма. Барбара Кингсолвер веома инсистира на теми екофеминизма што се посебно запажа приликом карактеризације главних јунакиња – три жене уједно су и носиоци најважнијих ставова о заштити природе и очувању животне средине, док се с друге стране налазе њима антиподни јунаци који су одговорни за експлоатисање земље и одвајање од природе. Анализа поетике животне средине која је једна од централних тема романа потпомаже да се раскрију и запазе и друге дисциплине попут биологије (па и биохемије), географије, екологије које су такође присутне, а у спрези су са књижевношћу. Управо се ту запажа корелација природних, друштвених и хуманистичких наука, њихово садејство, што овај роман чини изузетно важним зато што у бити садржи поруку о интеррелацијама – томе да је све повезано па био то материјални или нематеријали део природе. Роман и сви његови аспекти које ћемо разматрати и који се пред нама као читаоцима отварају, подстичу нас да тумачимо и разумевамо на које све начине природа може комуницирати са читаоцима а да то подразумева и чулни, анимални, телесни аспект где се јунаци приближавају животу у дивљини, те и животињама, инсектима и земљи као чиниоцима са којима су у свакодневном контакту.

Кључне речи: роман, Барбара Кингсолвер, проеколошко понашање, природа, поетика животне средине, екологија, књижевност, интеррелације, екофеминизам, интердисциплинарност

1. ПРОЕКОЛОШКО ПОНАШАЊЕ И ОБНОВА ВЕЗЕ ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ

Почевши од трансценденталиста Хенрија Дејвида Тороа, преко Ралфа Валда Емерсона и Маргрет Фулер који уносе зелене тонове у литературу и простор животне средине као фокалну тачку књижевности, па до дела *Silent Spring* ауторке Рејчел Карсон која обрађује тему еколошке мисли постструктурализма, запажа се да је америчка

1 milica.kandic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада истраживача на акредитованим високошколским установама у 2026. години број: 451-03-33/2026-03/ 200198).

литература доста простора посветила не само описивању географских простора, биљних и животињских врста већ и остваривању интеракције са природом. Рамачандран Арти (Ramachandran Arthi) и Варадхарајан Буванешвари (Varadharajan Bhuvaneshwari) (уп. 2023: 27), аутори рада који се такође баве анализом стваралаштва Барбаре Кингсолвер, запазили су да је у роману *Бујно лејшо* присутно проеколошко понашање које представља директно или индиректно, али свесно деловање човека на природу које нема штетно дејство по околину или чак служи смањивању начињене штете, превенцији и повећању квалитета средине. Када приступамо свету романа *Бујно лејшо*, морамо бити свесни чињенице да је то дело које од нас захтева другачију врсту ангажовања, а то се најпре односи на упознавање са ставовима јунакиња, затим приступање чулним сензацијама које умногоме чине Динин и Лузин свет. То такође значи повезивање са животном средином и свест о томе да од ње зависи и опстанак самих јунака, а оне са том свешћу управо и настоје да допринесу, свака на свој начин. Роман је веома комплексан, у смислу да постоје три засебна наратива, тј. три различите јунакиње и њихове судбине, али је циљ заправо исти: очувати животну средину коју ће касније настанити неке будуће генерације и заштитити је од сталног уништавања, те користити из природе само оно што је заиста потребно за опстанак. Свака од визиура јунакиња представља другачији приступ и разумевање животне средине, те оно што ми кроз читање овог романа запажамо јесте надопуњавање њихових ставова који заправо представљају јединствену целину, где читаоци имају прилике да се упознају са тиме како различите перспективе међусобно комуницирају не само са књижевношћу и књижевним делом већ и једна са другом. И управо та комуникација и поклапање ставова који се кроз различите перспективе манифестују доприносе томе да се пренесе порука интеррелација која је кључна зато што помоћу ње човек заиста може да разуме бит природе и то да поступци сваке индивидуе понаособ доприносе или одмажу животnoj средини коју настављају, док без присуства свести о томе изостаје представа о угрожавању других биљних и животињских врста. Дакле, неопходно је осврнути се око себе, посматрати, бити свестан других који нису ја и нису човек, тј. изместити се из антропоцентризма који нас непрестано удаљава од природе.

Сваки од наратива пружа другачију перспективу: Динина перспектива – поглавља „Грабљивци” сведочи о жени која живи живот дивљака, али се и поистовећује са животињама, посебно са којотима и другим грабљивцима, Лузин наратив – „Заљубљени мољци”, опчињен је светом буба јер јој то њено занимање намеће, али истовремено и заступа наратив земље на којој се нашла, док је Ненин наратив „Стари кестенови” везан за узгајање биљака, посебно јабука и другог воћа без пестицида. Јунакиње имају свог мушког антипода који подразумева лов животиња без обзира на нарушавање природног поретка и равнотеже (посебно у случају када се лове грабљивци), затим експлоатисање

земље засађивањем врсте биљака која ће осиромашити земљиште и из њега исцрпети најважније минерале, док трећи антипод подразумева коришћење пестицида, али, с друге стране, покушава и да заштити америчку врсту кестена тиме што вештачким путем жели да му створи отпорност и то укрштањем са кинеском врстом кестена. Овиме је наговештен сукоб ставова и перспектива чиме се отварају начини како ће јунакиње настојати да објасне са научног становишта, те да тиме промене мишљење јунака, да пробуде свест о вишеструком значају животне средине и покажу да то није само место на коме живе већ је много више – то је једна заједница у којој и човек и те како учествује. „Дина, Луза и Гарнет деле исту органску тежњу. Њихова проеколошка дела и приступи природи мотивишу читаоце да постану истински заштитници природе. Барбарина визија у роману може повратити изгубљену спону са природом, утирући пут еколошкој обнови. Главни јунаци су Барбарини гласноговорници; кроз њих, она премошћује јаз између човека и природе и подстиче (усађује) еколошки одговорно понашање” (Арти, Буванешвари 2023: 29)³. Као што се запажа, проеколошко понашање јесте начин превазилажења подела на природу и човека, те обнављање нарушеног склада и односа између њих. Кроз интеракцију јунака са земљом, животињама и једних са другима, Кингсолверова илуструје чињеницу да су људски животи нераскидиво повезани са екосистемима које настањују, указујући притом и на неминовност такве интеракције колико год то људи порицали (уп. Кавита, Праба 2025: 27).

2. „ГРАБЉИВЦИ” И ЕКОФЕМИНИЗАМ

Радња романа бива отворена појавом и извођењем на сцену једне од јунакиња – Дине Вулф чије презиме упућује на животињу, конкретно на вука (који је такође предатор значајан за одржање екосистема), што ће читаоци најпре приметити у вези са њом. Она се са научног становишта бави грабљивцима, конкретно којотима, и заступа став да је важно одржати равнотежу унутар једног станишта, али да животиње то чине између себе, те није потребно дељање човека који ће их ловити и експлоатисати. Свака јединка је за екосистем подједнако важна, те нестанак или смањење једне врсте значи нарушени биодиверзитет који природа сама успоставља. „Појединачне врсте играју утицајну и значајну улогу у екосистему, коју је често веома тешко у потпуности разумети. Када су врхунски предатори попут којота истребљени или угрожени, врсте које су њихов плен се неконтролисано размножавају, што изазива неравнотежу у екосистему. Којоти су врхунски предатори; они преузимају улогу коју су у екосистему некада имали вукови. Као

3 Све преводе и парафразе аутора наведених у раду начинила је ауторка текста.

шумски ренцер и истински заштитник природе, Дина је свесна важности којота” (Арти, Буванешвари 2023: 28)⁴.

Кроз визуру јунакиње Дине Вулф омогућено нам је сазнавање о животињским врстама кроз научни дискурс и конкретне податке о Апалачима и планини Зебулон који нам даље служе приликом контекстуализовања самог настањеног простора. Њен аспект лика је другачији јер приступа из визуре животиње, предатора који је вођен својим инстинктима и приступа животињама као себи равнима. С друге стране, њен антипод, Еди Бондо, заступа став да животиње као и све остало треба покорити и прилагодити себи без обзира на то што ће ловити и умањити бројност врста чиме репрезентује штетност људске врсте по животиње и екосистем. Динин став говори о томе да младунце не треба штитити већ их препустити природи, без човековог деловања, док предаторе не треба ловити зато што су они кључни за регулисање екосистема (паук, вук, којот које наводи као примере поткрепљења тврдње), те је грех ловити их (уп. Ремина 2023: 3).

Иако сам наслов романа сугерише да је посреди бујност природе, преобилност свега, човек својим деловањем тежи да ту разноврсност уништи, те је чест мотив присутан у делу везан и за изумрле врсте. Кингсолверова тежи да прикаже карактеризацију света као активног учесника у наративу, а не као позадину и оквир дешавања, што заправо показује да је свака јединка важна и сведочи исконском повратку и обнављању изгубљене везе човека и природе. „Завршно поглавље романа, испричано из перспективе женке којота, наглашава идеју да су људи само један део шире, међусобно повезане мреже живота” (Кавита, Праба 2025: 29). Поетика животне средине представљена је као сведелујућа јер представља свеопшту повезаност бића и значај сваке јединке огледа се у њеном деловању где сваки поступак утиче на промене у екосистему, иако човек често није свестан тога. Роман има циљ да такву поруку пренесе и да освести читаоце да почну другачијим очима да сагледавају себе као део природног окружења, заједнице са органским и неорганским светом који се управо мења не би ли се прилагодио човековом деловању и да избори сваког бића изазивају (ланчану) реакцију других.

Метеопоетички аспект романа такође је веома присутан јер сведочи трансформацији јунака која је сразмерна смени годишњих доба: роман почиње пролећем, преко бујања природе и лета, до јесени, што уједно осликава и лична путовања протагониста. „Динина трудноћа, Лузина све дубља повезаност са земљом, те еволуција односа између Гарнета и Нени, рефлектују природне циклусе” (Кавита, Праба 2025: 28–29). Њена трудноћа бива наговештена повећаном емпатијом јер она не криви мишеве што су појели храну, већ разуме да је то нагон за преживљавањем, а њихову глад поистовећује са сопственом чиме се на интимном плану додатно поистовећује са свим облицима живота на

4 Још значајних примера које су навели аутори, као и научних поткрепљења могу се пронаћи на следећем линку: <https://www.ecocycles.net/ojs/index.php/ecocycles/article/view/291>.

земљи. Динин лик је умногоме анимализован, као што је случај и са другим јунацима, али то само доприноси да се природа и свет око себе што боље разуме. Примери за то су бројни, попут Едијевог уринирања које је налик обележавању територије, често споменутих феромона и њиховог дејства на људе, посебног мириса који имају жене када су плодне или усклађености женског циклуса са месецом. Оваква стратегија писца нема функцију да улепша и оправда човека или природу, већ управо супротно – да ствари представи онаквима какве оне јесу, што њену стратегију чини јединственом због доследности у читавом роману. Важно је истаћи и њено коришћење биологије, конкретно хормона, феромона, циклуса не би ли пренела поруку, исто као што ће користити географију како би представила простор и укратко најавила скицирање врста које су у том станишту. „Иако се зооморфизам често користи у књижевности, Кингсолверина свеобухватна примена ове технике илуструје теорију дарвинистичке еволуције на начин који се разликује од других еколошки оријентисаних приступа књижевној еко-фикцији” (Макинтајер 2023: 183). Овде се добро запажа како ауторка користи различите научне дисциплине претварајући их у књижевне стратегије помоћу којих жели да изгради сопствену еко-фикцију помоћу карактеризације јунака јер је њихово чињење и сам наратив неминован за преношење поруке и брижљиво грађен свет романа.

С обзиром на то да су у фокусу романа веома образовани женски ликови чији су ставови сукобљени са убеђењима мушких ликова, неминовно је говорити о присуству екофеминизма који се заснива на духовној вези између жена и животне средине, те њиховој супротстављености патријархату чији се однос тлачења и угњетавања подједнако пресликава на друго људско биће (жену), као и на природу. Суштински, примери екофеминистичке науке у пракси варирају у зависности од фокуса, почевши најпре од идентификације извора угњетавања који је заснован на уоченој корелацији узајамног тлачења жена и природе, па до представа о заједништву са земљом (*communion with the earth*) које подразумева духовну везу остварену између жена и животне средине (уп. Макинтајер 2023: 179). Један од битних постулата екофеминизма представља став да праведност игра кључну улогу у подстицању академског истраживања перцепција природе, али је важно ставити у фокус и концепте пола и рода јер су кључни при обликовању идеја о односу између човечанства и животне средине. Овде треба узети у обзир женску сензитивност, осећање природе свим својим чулима и изражавање сензација природе помоћу њих, што је заправо један дубљи доживљај природе и свега што је чини, а управо је због тога овај роман јединствен. Јунакиње романа најпре настоје да идентификују проблем, пронађу узрок и да након тога покушају да га реше, али, уз то, и да став другог јунака, дајући му позитиван пример, промене, самим тим и његов однос према природи, указујући му на другачију праксу која ће бити сврсисходнија и боља за потомке. Роман *Бујно лето* је у том

смислу специфичан јер концептом екофеминизма оспорава људску доминацију над природом управо кроз остваривање односа женског света са нематеријалном природом, самим тим позиција антропоморфизма је другачија у односу на западну традицију. Свакако, дело јесте „корисна студија случаја за истраживање начина на који фикција може да навигира кроз сложеност људских врста (specieshood) и друштвених вредности” (Макинтајер 2023: 181).

3. ГЕОГРАФИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ: ГЕОГРАФИЈА ЈУНАКА

Када је реч о географији планине Зебулон, морамо узети у обзир да постоји макроплан – Динин доживљај и представа ненасељених делова планине и микроплан – Ненин и Лузин урбани део. Динин живот дешава се управо у дивљим пределима и пребива у сваком њеном чиниоцу: реци, литици, мосту, стази, самим тим поље њеног деловања је географски распрострањеније, а сразмерно томе, и одговорност да заштити станиште је већа. „Овде се [најпре] истражује макро-скала романа: опште тензије између људских жеља и еколошких последица изазваних ловом (експлозија популација штеточина), пољопривредом (пестициди који убијају птице) или трговином (инвазивне врсте, попут гљивице која је уништила кестенове)” (Фрејзер 2014: 146). У цитату је наглашена једна веома важна ствар а тиче се сукоба вредности јунака услед чега долази и до сукоба на личном плану јер Дина увиђа значај предатора у одржању екосистема, док је Еди најпре подучен земљом и обичајима Вајоминга који мрзе и убијају којоте јер им наносе штету. „Две године након њеног доласка, једна од планина јужне Апалачије која је раније била веома угрожена због ловокрадица, поново се претварала у целивоти еколошки систем. То је био њен циљ, али само делимично” (Кингсолвер 2003: 64). Она је најпре обликована другачијим дискурсом који је пре свега научни, што јој је помогло да са тог становишта боље разуме којоте и остале грабљивце, али и да се одлучи на животни позив који укључује посвећеност животној средини кроз непрестано посматрање, проучавање и суживот са таквим простором и бићима у њему. С друге стране, Еди је фармер Вајоминга који гаји љубав према шуми и земљи као таквој, али га је култура тог краја научила да су којоти непријатељи које треба убијати јер су штетни.

Дина и Еди налазе се на већем географском пределу и сходно томе је њихово деловање значајније, има већи утицај и више последица уколико природна равнотежа буде нарушена ловом предатора. „На овој планини имала је прилику какву нико никада више неће имати: да посматра повратак значајног грабљивца из рода паса и реорганизовање система које би он могао да изазове. [...] Пре тога, нико није био свестан у којој мери присуство главног грабљивца утиче на врсте које нису гра-

бљивци, нити су са њим у непосредној вези. [...] Многи људи учили су и забележили катастрофалне последице елиминисања једног грабљивца из система” (Кингсолвер 2003: 67). И не само да посматра повратак једног значајног грабљивца, већ да у томе и учествује тиме што ће спречити Едијево ловљење, што даље може проузроковати појављивање других биљних врста, птица, морских створења, чиме би екосистем почео да се обнавља. Дина овде демонстрира и оцртава поетику изумрлих врста чије је одсуство подједнако важно као и појава и присуство нових врста јер су оне директна или индиректна реакција на нестанак других. Географија овог простора обухватала је и рекреирање појединих врста у станишту, као што је то случај са дрвећем кестена које је на том тлу расло и било огромних размера све док равнотежа није била нарушена сечом тих стабала, а онда су и гљивице изнутра почеле да уништавају дрвеће. „[...] размишљајући једино о овом дрвету, покушавајући да замисли како је ова шума изгледала некада давно, када су шуме на истоку биле пуне кестенова. Могла је да их замисли. Овај див је био најлепши, највеличанственији на целој планини – све до онога дана када су гљивице метлике стигле неким бродом у неку луку, настаниле се у Америци и уништиле дрвеће од Њујорка до Алабаме” (Кингсолвер 2003: 101).

С друге стране, Ненин живот на селу обухвата специфично узгајање воћњака које не подразумева пестициде. Њу, с друге стране, угрожавају пестициди суседа Гарнета који прска простор оgrade која дели његову и њену башту што истовремено угрожава њену органску производњу. „Њега разбешњују Ненина унитаристичка уверења, феминистички идеали и праксе органске пољопривреде. Кроз овај подзаплет, ауторка приказује како отпор на микро-нивоу може довести до позитивних промена, али и поставља сцену за разумевање борби са којима ће се Луза суочити” (Фрејзер 2014: 146, према Џонс 2006: 91). Иако се Гарнет сагледава као Ненин антипод, он је ипак осећао некакву врсту захвалности природи и Богу на подареном кестењу, на хладу и изобиљу плодова какви су постојали када је био мали и обележили читаво детињство. Али, његова породица је исто тако од тог дрвета правила амбаре, куће, секла и уништавала стабла, као и други људи. Гарнет је више везан за дрво у смислу да је сентиментално везан за њега, те настоји да укрштањем ојача врсту, а не зато што осећа да је неизоставни део екосистема пред изумирањем. „Прогањали су га духови тог кестеновог дрвећа које је нестало с лица земље и за собом оставило велику празнину, због чега је Гарнет с времена на време исто што и сада, као што неки људи одлазе на гробље да би се срили са умрлим рођацима: дивιο се кестеновом дрвету. [...] Али је одувек био сигуран и у то да је остварење његовог сна о обнови кестенових стабала на америчком тлу такође део Божјег плана, који ће његовој породичној историји подарити савршену симетрију” (Кингсолвер 2003: 127–128). Тако је дошао на идеју да семе америчког кестена укрсти са садницама кинеског кестена који су сади-

ли од тренутка када се метлика појавила и то са циљем обнове пејзажа срца и оживљавања успомена на претке и минуле тренутке.

Гарнет заступа мејнстрим културу и екологију, али и патријархат и начин коришћења земље, док Нени заступа наратив науке где у више наврата може да се запази колико чињеница познаје, те јој то знање омогућава да се определи управо за овакав приступ, али је исто тако неминовно и суочавање са ставовима њеног комшије. Оваква борба је суштински још и дубља јер подразумева сукоб матријархата и патријархата, затим сукоб профита и екологије, не само начина узгајања биљака већ и супротстављеност односа према природи јер Гарнет жели да покори природу те зато користи пестициде, док Нени себе види као део простора који је окружује. У једном од њихових сукоба Нени ће цитирати часопис *Orchardman's Journal* на тему тога како пестициди праве још већу штету јер уништавају врсте које су неопходне да би се одржала равнотежа.

„А број грабљиваца ће се смањити, будући да су у великој мери остали без хране. Тако да у периодима између два запрашивања ви увећавате број инсеката који вам нису потребни, а убијате оне који јесу. И сваки пут када их запрашите, ситуација се погоршава.

„И шта онда?“, упита Гарнет, концентришући се на проблем.

Она га погледа. „И, то је то. Завршила сам. Принцип Волтера.”

Гарнет се осети превареним. Како јој то сваки пут полази за руком? У стара времена, спалили би је на ломачи као вештицу. „Нисам нашао никакву грешку у вашој причи”, признаде он.

„Зато што је нема!”, узвикну она. „Зато што сам у праву!” Та женица је сада већ просто ликовала.

„Произвођачи хемијских средстава би се изненадили да чују вашу теорију.”

„Ма хај’те, они све то добро знају. Али се надају да ви не знате. Што више новца потрошите на те препарате, све вам више требају. То је као да сте се навадили на брљу.”

(Кингсолвер 2003: 256–257)

Предочени примери приказују како географска подручја и те како утичу на обликовање јунака, њихових схватања и доживљавања земље, самим тим и на поетику животне средине унутар књижевног дискурса, док су у ванфикцијском свету ова два целина која предодређује услове за живот, а човек својим дејством обликује и преобликује животну средину, али и културолошким аспектом поетику места, тј. простора живота. Роман такође позива на деловање изван оквира локалног, те да се утицај и буђење свести оствари на ширем плану, као и на суочавање са ширим структурама моћи, што је у овом случају Гарнет који је подлегао замци технолошких решења која подразумевају коришћење отрова изазивајући још гори ефекат, а то је у овом случају предочено термином Волтерин принцип. Но, Нени предузима хоризонтални облик деловања који је уперен специфично на једну особу коју аргументима и на раз-

личите начине настоји да убеди у супротно, али је њено поље деловања локално ограничено, за разлику од Дине.

Критичари лик Лузе перципирају као фигуру чији је задатак проналажење практичних решења, која су уједно и егзистенцијална, и задржавају баланс природних система, стварности савременог живота и свакодневних брига економске и егзистенцијалне природе. Ледер (2009: 237) види Лузу као практичарку „етичког баштованства”, док Фрејзер (2014: 149, 150) сматра да она отеловљује „транс-рурално” или савремено поимање „руралних географија”, а Кристин Ван Тасел (2008: 91) у њој види репрезентацију нове врсте аграризма. За разлику од Дине и Нени, Луза има фарму као простор на коме треба да ради, али свакако су односи и сукоби са другим фармерима, мештанима, па и рођацима породице њеног покојног мужа неминовни. Поље суочавања, као и код две претходно споменуте јунакиње, готово је идентично, с тим што она мора да пронађе практично решење сопствене егзистенције – изнаћи могућности коришћења земље које ће донети профит али тако да не нашкоди окружењу у коме живи. Она својим деловањем успева да традицију која је подразумевала гајење дувана замени културом узгајања стоке, конкретно коза и то у складу са њеним пореклом и веровањем које јој то налаже. Луза се налази, ако сагледавамо аспект скаларности, између макро и микро скале јер има земљу, тј. фарму, као место на коме се њено деловање испољава, па бисмо могли рећи да је њен утицај отишао и изван тога, за разлику од Нени која борбу води само преко комшијске оgrade. Специфичност њеног лика огледа се најпре у томе што је дошљакиња, те јој то омогућава темељније сагледавање и увиђање грешака које су фармери раније правили и настојање да погрешке исправи, а да последице убудуће предупреди и минимализује, колико је то наравно могуће.

Кингсолверова је посредством географије простора желела да покаже међудејство јер како она обликује јунаке, тако и они обликују њу, а то се нарочито запажа кроз пређашње предочене примере којима се показује како људи делују једни на друге и кроз то дејство утичу и на природу кроз однос, интеракцију са њом. Самим тим, говорење о географији јесте и покушај превазилажења удаљености човека и природе и поновно приближавање кроз разумевање животне средине и измену односа у саоднос, можемо рећи и симбиозу са природом. Спецификум овог романа јесте и у томе што је чест помен породичних, емотивних, економских заједница, постоји извесно инсистирање на њима и на међуповезаности што је истовремено и симболичка репрезентација еколошке мреже међуповезаности (уп. Меги 2008: 19).

4. НЕАУТОХТОНИ ОСВАЈАЧ – АУТСАЈДЕР ПОСТАЈЕ ИНСАЈДЕР

Ово поглавље ћемо у целости посветити анализи Лузиног карактера као дела романа јер сматрамо да она умногоме интегрише ставове осталих јунакиња у своје поступке. „Луза је аутсајдер, ‘неаутохтони освајач’ који путем брака наслеђује породичну фарму. Она се бори за прихватање упркос свом ‘страном имену’, високом образовању и необичним идејама о свему – од употребе пестицида до узгоја коза. Показујући своју посвећеност земљи и одбијајући да одустане и врати се ‘тамо где јој је место’, Луза се интегрише у заједницу Зебулона. [...] Лузина интеграција у заједницу проналази паралелу у биљци орлови нокти (*honeysuckle*), која симболизује њен статус аутсајдера, али и њену борбу да постане инсајдер” (Меги 2008: 20). Њена посвећеност земљи и упорност коју показује заправо је и врста пркоса да заузме место које јој припада и да кроз освајање земље и постајање фармером постане и део заједнице која је непрестано осуђује и одбацује због раздвајајуће другачијости која са собом као предуслов има разлику у ставовима што је последица образованости и зато што је страног, пољско-јеврејског порекла, самим тим носи културу другачијег поднебља које није америчко. „Чак и ако би сеча шуме спасила фарму на годину или две, то би на крају уништило њен потенцијал за зараду и усмртило биљке и животиње које чине пољопривредно земљиште. Са те тачке гледишта, сеча земљишта значила би крај историје фарме, која је уско повезана са историјом породице Вајденер” (Меконел, Саладига 2019: 10).

Лузин лик осликава један практичан и одговоран приступ у коришћењу земљишта што подразумева чињеницу да су људи активни учесници и чланови свог екосистема, а не одвојени од њега. Она из перспективе аутсајдера, нуди другачију перцепцију и познавање специфичних нелокалних тржишта, то се, у овом случају, најпре односи на њујоршке месаре којима су потребне козе за јеврејске и муслиманске празнике. Али, упркос образовању, науци и научном приступу, запажа се и неопходност традиционалног приступа људи као што су Гарнет и Кол који добро познају нарав зебулонског поднебља, те се само у саједињству различитих приступа земљишту може овладати тлом и превазићи потешкоће у вези са узгојем коза. Овај тренутак представља помирење научног и традиционалног приступа и признање о неминовности постојања оба истовремено – и академског и локалног. „Пред крај романа, након што је већ успоставила посао са узгојем коза уз помоћ рада и знања заједнице (укључујући и Гарнета Вокера, Нениног непријатеља), она види шталу готово потпуно изгубљену под бујним растом ове биљке. Пита се како је могла бити ‘тако пуна себе у вези са орловим ноктима’” (Меги 2008: 20).

Једна од значајних паралела која је остварена, а у вези је са сликом аутсајдера и инсајдера, јесте поистовећивање Лузе са биљком ор-

лови нокти која полако али сигурно, из дана у дан преузима простор штале, што није очекивала јер је мислила да ће зауздати ову егзотичну, инвазивну врсту, те је схватила тако да је немогуће апсолутно контролисати све и овладати природом. „У том тренутку она схвата да орлови нокти нису аутохтона биљка, већ егзотична инвазивна врста која је потиснула мање агресивне домаће биљке; она долази до коначног сазнања да су Колови „инстинкти у вези са том биљком били исправни” и да јој је потребан опроштај за ‘дрскост једне градске особе’” (Меги 2008: 20). Луза види себе у слици орлових ноктију – она је страни освајач који домаће становништво потискује, те тако биљка постаје метафорички приказ унутрашњег доживљаја јунакиње. Кингсолверова маестрално користи ову слику да покаже како биљка утиче на живот јунакиње, исто као што је она извршила утицај на заједницу а да тога није у потпуности била свесна, посебно се то односи на породицу Вајденерових.

Луза свој однос према природи, животној средини и њеним деловима најбоље може пренети и испољити кроз однос поучавања и објашњавања својој нећакињи Крис да је шума једна веома сложена ствар са деловима који су потребни једни другима, налик живом телу, организму. Кроз ловљење инсеката, она је учи да пажљиво посматра природу и да запажа њене појединости док учи и промишља о животу и битним стварима којима је окружена. Њено постепено учење и разумевање природе праћено је и схватањем живота самог и постепеним одрастањем кроз нова сазнања о стварима. Јунакиња користи различите приступе да би некога, конкретно Кола и Крис, подучила и показала суштину која се посредством примера најбоље може разумети (истраживање орлових ноктију, упознавање са земљом, хватање инсеката, посматрање врста).

*

Кингсолверова све време говори о главној теми романа – о природи, и то кроз различите аспекте, а да то никада не спомене посредно. „Барбара Кингсолвер пише претежно о природи – њеним навикама, екосистемима, биљном и животињском свету – али испод површине њених речи увек се налази нешто што се не може изрећи јер постоји изван језика. Сандилендс то назива *Стварним* (the Real)” (Нардуци 2010: 71). То *стварно* никада се језички не може исказати, осим кроз дивљење, страхопоштовање онда када човек исконски постане део природе и када почне да је осећа свим својим бићем. Тај тренутак *стварно* омогућава да се заједништво са земљом оствари, као што је то случај са Лузом и мирисом орлових ноктију из дворишта. Исто тако, свака од јунакиња има свој сусрет са *стварним*, тј. са природом као *групим* – језички неухватљивим и променљивим, самим тим недокучивим, које се разоткрива и бележи једино кроз ретроспекцију, када постаје део прошлости, тј. догађајности, „као сећање или сенка – јер док се дешава, оно је утеловљено стање које постоји изван линеарног времена и дискурса” (Нардуци 2010: 71). Све пређашње речено сведочи о аутентичном односу ауторке

према природи, јер она најпре бележи ствари онаквим какве јесу, без улепшавања и романтизовања природе и догађаја у природи. То се најбоље запажа кроз Лузин однос са орловим ноктима који се непрестано мења у складу са трансформацијом саме јунакиње и прихватањем ја као дела земље на којој сада живи. Луза најпре доживљава биљку као део сећања на мужа јер је била чест предмет расправе, што је за њу имало извесну ауру светог у емотивном смислу, а како роман одмиче, када овлада земљом, она ће желети да је почупа и склони са зида штале, сматрајући је нечим страним и нечим што није свето већ нешто што узурпира њен освојени простор – биљка јој више не пружа утеху. Али, она разумева да је природно и дивље постало део ње, тј. део стварног доживљаја природе и ствари и да се као такво треба прихватити, самим тим и околности које су јој дате, биле оне материјалне или нематеријалне природе. Сагледавајући бројне метафизичке, филозофске, еколошке идеје, закључујемо да оне имају за циљ да побољшају наше разумевање тога како су човек и животиња, човек и биљка, човек и животна средина повезани у веома осетљивој равнотежи коју је неопходно одржати по сваку цену.

ИЗВОРИ

Кингсолвер 2003: Б. Кингсолвер, *Бујно лето*, Београд: Лагуна.

ЛИТЕРАТУРА

Арти, Буванешвари 2023: R. Arthi, V. Bhuvaneswari, Mitigation of human-nature estrangement through pro-environmental behavior in Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: T. Komives (ed.), *Ecocycles*, 9(2), 26–31.

Фрејзер 2014: A. Fraser, The rural geographies of Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: D. Smith (ed.), *Journal of Rural Studies*, 35, United Kingdom: Elsevier Ltd, 143–151.

Кавита, Праба 2025: M. Kavitha, K. Prabha, Nature's Interconnected Web: An Eco-Critical Study of Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: C. M. Patel (ed.), *International Journal of Research Culture Society*, 9(4), India: Research Culture Society & Publication, 26–29.

Ледер 2009: P. Leder, Contingency, cultivation, and choice: the Garden Ethic in Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: C. Gerhardt (ed.), *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 16, Oxford University Press, 227–243.

Мери 2008: R. M. Magee, The Aridity of Grace: Community and Ecofeminism in Barbara Kingsolver's *Animal Dreams* and *Prodigal Summer*, in: A. Campbell (ed.), *New Directions in Ecofeminist Literary Criticism*, Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 15–26.

Маконел, Саладига 2019: A. McConnell, T. Saladyga, The Forest as Contested Landscape in Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: A. Christou, Joshua F. J. Inwood (eds.), *GeoHumanities*, 00(00), Philadelphia: Taylor & Francis Group, 1–14.

Макинтајер 2023: A. McIntyre, Zoomorphism and Human Biology in Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: M. Carretero-González(ed.), *Ecozon@*, España: Universidad de Alcalá, 177–194.

Нардуци 2008: D. Narduzzi, Living With Ghosts, Loving the Land: Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: C. Gerhardt (ed.), *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 15(2), Oxford University Press, 59–81.

Рамина 2023: K. M. Remeena, Harmony of the Wild: Embracing Deep Ecology in Barbara Kingsolver's *Prodigal Summer*, in: A. Bhuvaneswari (ed.), *International Journal for Multidisciplinary Research*, 5(6), India: Sky Research Publication and Journals, 1–6.

Тасел 2008: K. Van Tassel, Ecofeminism and a new agrarianism: The female farmer in Barbara Kingsolver's "Prodigal Summer" and Charles Frazier's "Cold Mountain", in: C. Gerhardt (ed.), *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 15(2), Oxford University Press, 83–102.

Milica A. Kandić / THE ENVIRONMENTAL POETICS IN BARBARA KINGSOLVER'S NOVEL *PRODIGAL SUMMER*

Summary / Primarily, this paper aims to point out the environmental poetics through which other important aspects of the novel are revealed, such as ecological perspectives, the poetics of nature (through various landscapes), and ecofeminism. Barbara Kingsolver places great emphasis on the theme of ecofeminism, which is particularly noticeable in the characterization of the female protagonists – three women who serve as the bearers of the most significant stances on nature protection and environmental conservation. On the other hand, they are contrasted by antipodean male characters responsible for the exploitation of the land and alienation from nature. The analysis of environmental poetics, as one of the novel's central themes, helps to reveal and observe other disciplines, such as biology (and even biochemistry), geography, and ecology, which are also present and intertwined with literature. It is precisely here that the correlation between the natural, social, and human sciences is observed; their synergy makes this novel exceptionally important because it essentially contains a message about interrelations – the idea that everything is connected, whether it be a material or immaterial part of nature. The novel and all its aspects that we will examine – which unfold before us as readers – encourage us to interpret and understand the various ways in which nature can communicate with the audience. This includes sensory, animalistic, and corporeal aspects where the characters draw closer to life in the wild, as well as to animals, insects, and the earth as entities with which they are in daily contact.

Keywords: novel, Barbara Kingsolver, pro-environmental behavior, nature, environmental poetics, ecology, literature, interrelations, ecofeminism, interdisciplinarity

Примљен: 9. 1. 2026.

Прихваћен фебруара 2026.